

Tematická zpráva

**Zpráva z kontroly průběhu závěrečné zkoušky
podle jednotného zadání**

1 Úvod

Školní rok 2014/2015 byl prvním rokem, kdy střední školy s obory vzdělání poskytující střední vzdělání s výučním listem (obory kategorie H, E) povinně realizovaly závěrečnou zkoušku podle jednotného zadání. Přestože ověřování tohoto způsobu zadávání závěrečné zkoušky je v pilotním režimu prováděno již deset let, situace povinné realizace jednotného zadání byla pro školy nová.

S cílem poskytnout relevantní informace o realizaci závěrečné zkoušky podle jednotného zadání provedla Česká školní inspekce (dále i „ČŠI“) ve dnech 20. května 2015 – 30. června 2015 monitoring a kontrolu její organizace a průběhu.

Česká školní inspekce získávala zejména informace o podmínkách, průběhu a hodnocení jednotlivých částí závěrečné zkoušky¹, přičemž zjišťování vycházelo jednak z vlastní činnosti inspekčních pracovníků, a jednak z rozhovorů s učiteli a řediteli dotčených škol. Inspekční činnost na místě se zaměřila na podmínky a průběh písemné, praktické a ústní zkoušky, na způsob hodnocení žáků a na samostatnou odbornou práci jako součást praktické zkoušky. Současně ředitelé škol a vybraní učitelé vyplňovali dotazníkový formulář, jehož účelem bylo získání doplňujících informací a pohledů hlavních aktérů. Dotazníkový formulář se zabýval tématy stanovenými pro písemnou, praktickou i ústní zkoušku, zvýšenými náklady na realizaci praktické zkoušky ze strany školy i žáků a využitím školní části závěrečné zkoušky nad rámec jednotného zadání. Oblasti sledování byly zvoleny ve spolupráci s Národním ústavem pro vzdělávání jako garantem realizace závěrečné zkoušky podle jednotného zadání.

Předmětem inspekční činnosti byla také kontrola dodržování vybraných ustanovení školského zákona a souvisejících a prováděcích právních předpisů, které se vztahují k poskytování vzdělávání.² Dále byla kontrola zaměřena na dodržování ustanovení vyhlášky č. 47/2005 Sb., o ukončování vzdělávání ve středních školách závěrečnou zkouškou a o ukončování vzdělávání v konzervatoři absolutoriem.

Na úrovni jednotlivých škol byl výstupem z provedených kontrol protokol o kontrole, který Česká školní inspekce zaslala jak školám, tak jejich zřizovatelům k případné realizaci dalších opatření, souhrnným výstupem z provedené inspekční činnosti je pak tato tematická zpráva.

2 Počty navštívených škol a oborů vzdělání

Celkem Česká školní inspekce navštívila **137 z 1 310 středních škol** (tj. přibližně jednu desetinu), ve kterých probíhalo zjišťování a kontrola závěrečné zkoušky u **268 oborů vzdělání**³, z toho 196 zkoušek v oborech kategorie H, 70 zkoušek v oborech kategorie E a 2 zkoušky v oborech kategorie L (v oborech kategorie L byla závěrečná zkouška vykonána podle Jednotného zadání závěrečné zkoušky příslušných oborů kategorie H).

Počty navštívených oborů podle skupin oborů ukazuje tabulka č. 1.

¹ § 174 odst. 2 písm. a) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

² § 174 odst. 2 písm. d) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

³ Většina oborů byla navštívena ve více školách, unikátních oborů tak bylo 74.

Tabulka č. 1 Počty navštívených oborů

Skupiny oborů vzdělání	Počet oborů
23 Strojírenství a strojírenská výroba	46
26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	21
28 Technická chemie a chemie silikátů	4
29 Potravinářství a potravinářská chemie	32
31 Textilní výroba a oděvnictví	1
32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů	1
33 Zpracování dřeva a hudebních nástrojů	16
34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie	2
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	34
39 Speciální a interdisciplinární obory	2
41 Zemědělství a lesnictví	25
53 Zdravotnictví	4
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	44
66 Obchod	15
69 Osobní a provozní služby	14
75 Pedagogika, učitelství a sociální péče	4
82 Umění a užité umění	3
Celkem	268

3 Hlavní zjištění

3.1 Zjišťovací část

Při získávání podrobnějších informací o podmínkách, průběhu a hodnocení závěrečné zkoušky nebyly zjištěny žádné vážnější nedostatky.

3.1.1 Podmínky zkoušky

Závěrečná zkouška probíhala u téměř všech oborů v souladu s organizačními pokyny uvedenými v Jednotných zadáních závěrečné zkoušky, pouze u čtyř oborů byl zaznamenán nesoulad. Tyto nesoulady znamenaly porušení právních předpisů uvedená v části 3.2.

3.1.2 Průběh písemné zkoušky

Jednotné zadání písemné zkoušky obsahuje anotace témat, které je možné předložit žákům při volbě témat. Tyto anotace slouží žákům k usnadnění volby u rozsáhle zpracovaných témat. Anotace písemné zkoušky byly žákům poskytnuty ve výrazné většině oborů (92,9 %).

Podle stanovených pravidel vybírá ředitel školy z jednotného zadání pro řádný termín nejméně tři témata písemné zkoušky, z nichž si žák jedno volí. Česká školní inspekce zjišťovala, zda ve volbě žáků některé téma převažovalo, což se potvrdilo v 57,8 % oborů. Žáci si vybírali témata, která oni sami považovali za nejsnáze zpracovatelná, dále témata probíraná v posledním ročníku a témata korespondující s vykonávanou praxí.

Časový limit, který je předepsaný pro písemnou zkoušku (nejdéle 240 minut), podle názoru zkoušejících potřebám žáků plně odpovídal v téměř všech oborech, pouze u dvou oborů byli zkoušející toho názoru, že stanovený limit je s ohledem na potřeby žáků nedostatečný.

3.1.3 Průběh praktické zkoušky

V naprosté většině oborů (96,4 %) odpovídá podle názoru zkoušejících stanovená délka praktické zkoušky obsahu jednotlivých témat a potřebám těchto oborů.

Vzhledem k požadované spolupráci středních škol a firem bylo také zjišťováno, v kolika oborech se praktická zkouška konala přímo ve firmách. Praktická zkouška byla realizována ve firmách v necelé pětině oborů (18,5 %), v největší míře ve skupinách oborů Gastronomie, hotelnictví a turismus (obor Kuchař – číšník), Obchod (obor Prodavač) a Potravinářství a potravinářská chemie.

V průběhu konání praktické zkoušky byl zjištěn pouze jeden nedostatek. Ředitel školy žákovi nestanovil na základě posudku pedagogicko-psychologické poradny konkrétní podmínky průběhu praktické závěrečné zkoušky vzhledem k typu a stupni zdravotního postižení a jeho vzdělávacích potřeb. Při hodnocení žáka z praktické závěrečné zkoušky nebylo přihlédnuto k povaze jeho postižení nebo znevýhodnění. Tím mohlo dojít k poškození žáka při skládání závěrečné zkoušky.

3.1.4 Průběh ústní zkoušky

Jednotné zadání ústní zkoušky obsahuje nejméně 30 témat, z nichž ředitel školy může vybrat 25 témat a žák si jedno z nich vylosuje. Při zjišťování počtu témat stanovených pro ústní zkoušku se potvrdilo, že ředitelé nejčastěji vybírali 25 témat (82,8 % oborů), zhruba v desetině oborů pak vybírali 30 témat. U zbývajících oborů se počet vybraných témat pohyboval ve stanoveném rozmezí.

Časový limit předepsaný pro ústní zkoušku odpovídal podle názoru zkoušejících potřebám žáků v 93,4 % oborů.

Dále bylo zjišťováno, zda byly u ústní zkoušky zajištěny doplňující podklady, které usnadňují projev žákům s nižší úrovní komunikativních dovedností (ukázky materiálů, výrobky, obrázky, schémata). Tyto doplňující podklady byly žákům k dispozici ve více než dvou třetinách oborů (69,1 %).

3.1.5 Školní část závěrečné zkoušky

Školy mohou do závěrečné zkoušky zařazovat vlastní část nad rámec jednotného zadání. Školní část je zařazována do písemné a praktické zkoušky a zcela za ni odpovídá škola. Z inspekčních zjištění vyplývá, že školní část je zařazována do závěrečné zkoušky u 27 (10,5 %) z 268 navštívených oborů. V největší míře se jedná o obory Elektrikář, Elektrikář – silnoproud, Tesař, Stravovací a ubytovací služby. Školní část je výrazně častěji využívána v praktické zkoušce (25 oborů) než v písemné zkoušce (3 obory).

3.1.6 Samostatná odborná práce

V rámci samostatné odborné práce zpracovávají žáci písemnou formou komplexní úkol zaměřený na prokázání všeobecných i odborných znalostí a dovedností, které úzce souvisejí s praktickými činnostmi v daném oboru. Při zpracování samostatné odborné práce mohou žáci prokázat hlubší znalost určité odborné problematiky, samostatný tvůrčí přístup a mohou také prezentovat výsledky své práce. Prezentace a obhajoba výsledků samostatné odborné práce je součástí praktické zkoušky.

Samostatná odborná práce byla součástí praktické zkoušky v 28,2 % oborů, v největší míře v oborech Kuchař – číšník, Cukrář a Kadeřník.

V necelých třech čtvrtinách oborů (72,4 %) se zkoušející domnívají, že časový prostor předepsaný pro řešení samostatné odborné práce odpovídá potřebám žáků. Školy mají se zařazením samostatné odborné práce výrazně pozitivní zkušenosti. Samostatná odborná práce rozvíjí podle zkoušejících odbornou profilaci, kreativitu a samostatnost žáků, propojení teorie s praxí. V menší míře byly uvedeny informace, že samostatná odborná práce není vhodná pro obory kategorie E a dále, že teoretická část samostatné odborné práce je těžší než část praktická.

3.1.7 Hodnocení žáků

Žáci byli u písemné a praktické zkoušky hodnoceni podle kritérií a pravidel stanovených v Jednotném zadání závěrečné zkoušky u daných témat. U písemné zkoušky byly přiděleny body, které byly poté dle stanovených kritérií převedeny na klasifikační stupně, u praktické zkoušky bylo hodnocení shodné s písemnou částí a u ústní zkoušky byli žáci hodnoceni klasifikačním stupněm.

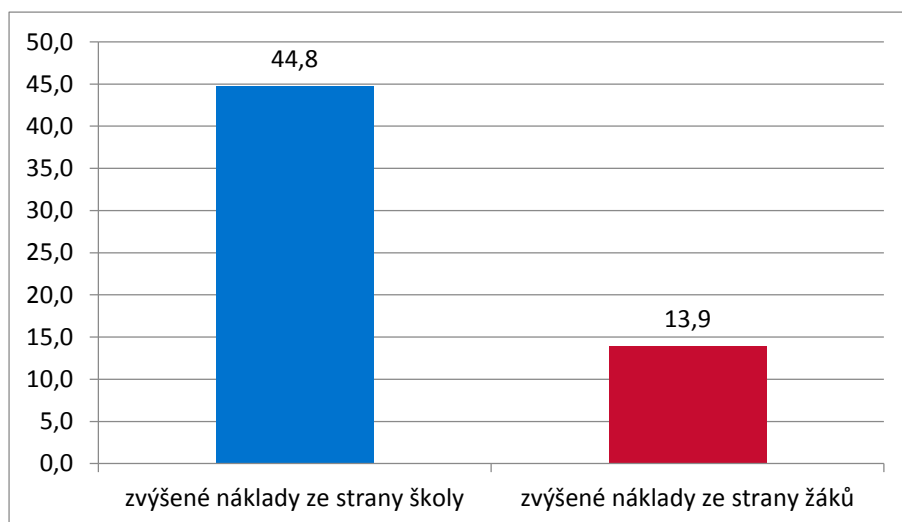
Hodnocení závěrečné zkoušky se kromě zkoušejících velmi často (v 89,4 % oborech vzdělání) účastnil také odborník z praxe, což Česká školní inspekce považuje za velmi vhodné.

3.1.8 Zvýšené náklady na závěrečnou zkoušku

Realizace praktické závěrečné zkoušky podle jednotného zadání si vynutila také zvýšené materiální náklady vynakládané jak ze strany školy, tak ze strany jednotlivých žáků, přičemž tyto náklady nejsou školám ani žákům nijak kompenzovány. Podle ředitelů škol si realizace praktické zkoušky vyžádala u necelé poloviny oborů (44,8 %) zvýšené materiální náklady ze strany školy. V průměru činila částka zvýšených nákladů na jednoho žáka ze strany školy 702 Kč, nejvyšší průměrná částka byla zaznamenána ve skupině oborů Stavebnictví (1 483 Kč) a Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (1 292 Kč).

U 13,9 % oborů (36 oborů) pak museli zvýšené náklady na praktickou zkoušku vynaložit také žáci. Průměrná částka zvýšených nákladů na jednoho žáka se v těchto oborech rovnala 467 Kč, vyšší částky vynakládali žáci ve skupinách oborů Potravinářství a potravinářská chemie (536 Kč), Gastronomie, hotelnictví a turismus (518 Kč) a Obchod (510 Kč).

Graf č. 1 Podíl oborů, ve kterých si realizace praktické zkoušky vyžádala zvýšené náklady ze strany školy a ze strany žáků (v %)

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ani Národní ústav pro vzdělávání, který byl organizací procesu jednotných závěrečných zkoušek pověřen, nedisponují statistickými informacemi o skutečném počtu žáků, kteří se v jednotlivých oborech závěrečné zkoušky zúčastnili. Z tohoto důvodu není možné poskytnout přesné informace o skutečné výši celkových nákladů, které musely školy a žáci na realizaci praktické části závěrečné zkoušky vynaložit, aniž by jim tyto náklady byly jakkoli kompenzovány.

3.2 Kontrolní část

V rámci závěrečné zkoušky kontrolovala Česká školní inspekce podmínky a průběh písemné zkoušky, praktické zkoušky a ústní zkoušky. Kontrolováno bylo personální zajištění zkoušky, organizace a průběh zkoušky a řádné vedení dokumentace ke zkoušce, u ústní zkoušky byla navíc provedena kontrola oblasti hodnocení zkoušek.

Při kontrole závěrečné zkoušky v řádném termínu (v květnu a červnu 2015) zjistila Česká školní inspekce **nízký počet porušení právních předpisů**, přičemž tato porušení navíc **neměla zásadnější dopad** na průběh závěrečné zkoušky. **Celkem byla zjištěna porušení právních předpisů v 5 oborech vzdělání ve 4 školách** (na jedné škole bylo zjištěno porušení ve dvou oborech).

V první škole byla zjištěna porušení právních předpisů v organizaci a průběhu písemné zkoušky u 3 oborů vzdělání. Žáci v oborech vzdělání 69-51-H/01 Kadeřník a 65-51-H/01 Kuchař – číšník si téma pro písemnou zkoušku nevolili, ale losovali. Škola tedy nepostupovala v souladu s § 2 odst. 2 vyhlášky č. 47/2005 Sb.

Ve druhé škole konali písemnou zkoušku žáci oboru 69-51-H/01 Kadeřník v pondělí 8. června 2015, téma si žáci zvolili již ve čtvrtek 4. června 2015, přestože v Organizačním pokynu Jednotného zadání závěrečné zkoušky bylo uvedeno, že čas nezbytný pro volbu tématu písemné zkoušky bezprostředně předchází písemné zkoušce. **Tímto postupem byl fakticky prodloužen čas na samotné zpracování písemné zkoušky nad rámec povolených 240 minut.** Tím byl porušen § 2 odst. 2 vyhlášky č. 47/2005 Sb.

V další škole bylo zjištěno jedno porušení právních předpisů v personálním zajištění zkoušky. Ředitel školy jmenoval místopředsedu a další členy zkušební komise dne 31. března 2015, čímž porušil § 3 odst. 5 vyhlášky č. 47/2005 Sb., podle kterého jmenuje ředitel školy místopředsedu a další členy zkušební komise do 15. března příslušného školního roku.

Ve čtvrtém případě nerespektoval ředitel školy posudek vydaný pedagogicko-psychologickou poradnou, který obsahoval doporučení k uzpůsobení podmínek při vzdělávání žáka včetně závěrečných zkoušek. Ředitel školy žákovi nestanovil na základě posudku konkrétní podmínky průběhu praktické závěrečné zkoušky vzhledem k typu a stupni zdravotního postižení a jeho vzdělávacích potřeb. Při hodnocení žáka z praktické závěrečné zkoušky nebylo přihlédnuto k povaze jeho postižení nebo znevýhodnění, čímž došlo k porušení § 16 odst. 6 školského zákona.

4 Závěry

Česká školní inspekce zjistila při kontrole závěrečné zkoušky v řádném termínu roku 2015 **nízký počet porušení právních předpisů**, která navíc **neměla výraznější dopad** na průběh závěrečné zkoušky. **Porušení právních předpisů byla zjištěna pouze v 5 oborech vzdělání ve 4 školách** (na jedné škole bylo zjištěno porušení ve dvou oborech), což představuje 1,9 % z kontrolovaných oborů vzdělání. Malý počet porušení právních předpisů je

důsledkem dlouhodobého ověřování závěrečné zkoušky podle jednotného zadání, kterého se účastnila výrazná většina dotčených středních škol.

Česká školní inspekce zjišťovala také **podrobné informace o podmínkách, průběhu a hodnocení písemné, praktické a ústní zkoušky a o dalších aspektech závěrečné zkoušky**. Při analýze těchto informací **nebyly zjištěny žádné zásadní nedostatky**. Časový limit předepsaný pro jednotlivé části zkoušky odpovídal podle zkoušejících potřebám žáků. Školy také oceňovaly zavedení samostatné odborné práce pro komplexní řešení zadaného úkolu, které si vyžaduje propojení teoretických a praktických činností. Kladně byla také hodnocena přítomnost odborníka z praxe u hodnocení závěrečné zkoušky.

5 Doporučení

- zavést centrální evidenci počtu žáků účastnících se v jednotlivých oborech jednotné závěrečné zkoušky
- podpořit technické vzdělávání formou kompenzace zvýšených nákladů na realizaci praktické zkoušky, které musí školy i jednotliví žáci vynakládat.